

ความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตราด-เกาะกง

Trade Cooperation Thailand – Cambodia Case Study of Trat – Koh Kong

จตุรินทร์ ขวัญเนตร , เชษฐณรงค์ อรุณ
 หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

ในการวิจัยเรื่องความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตราด-เกาะกง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลกระทบจากความร่วมมือทางการค้า และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา โดยใช้วิธีการศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผลการศึกษาพบว่า ความร่วมมือทางการค้าที่ได้รับการส่งเสริมภายใต้กรอบความร่วมมือของ ACMECS และนโยบายเมืองคูมิตรนั้นก่อให้เกิดผลกระทบ กล่าวคือ ด้านการเมืองการค้าระหว่างประเทศข้ามพรมแดนไปมายังให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคง ได้แก่ การลักลอบค้ายาเสพติด แรงงานลักลอบเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย การโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ปัญหาการปฏิบัติต่อชาวกัมพูชาที่ถูกจับกุมด้านเศรษฐกิจ ถือเป็นคู่ค้าที่สำคัญและเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในกัมพูชา การซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน มีวิธีที่ไม่ยุ่งยาก เน้นความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งมีทั้งการค้าที่ถูกกฎหมาย (ผ่านด่านศุลกากร) และที่ผิดกฎหมาย (ลักลอบค้า) ด้านสังคม ผลการศึกษาแบ่งผลกระทบออกเป็น 2 ด้าน กล่าวคือ ผลกระทบด้านบวก การพัฒนาความร่วมมือทางการค้าทำให้ชุมชนระหว่าง 2 พื้นที่ไปมาหาสู่กันอย่างใกล้ชิด เกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีในการสร้างความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ ผลกระทบด้านลบ มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมาถึงไทย ปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าว การก่ออาชญากรรมปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การลักลอบทำการค้าบริเวณชายแดนทำให้สินค้ามีราคาถูกกว่าสินค้านำเข้าจากปกติในท้องตลาด และผู้ซื้อนิยมซื้อสินค้าแบบผิดกฎหมาย ชุมชนไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเท่าทัน

ข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อพัฒนาความร่วมมือทางการค้าชายแดนระหว่างไทย กัมพูชา เพื่อให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนท้องถิ่นในฐานะของความเป็นเจ้าของพื้นที่นั้น ผลการศึกษาพบว่าให้การปรับปรุงการขนส่งทางบกให้มีต้นทุนที่ถูกลง และผู้ประกอบการไทยควรมองหาโอกาสในการเจาะตลาดในผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ให้ความสำคัญกับเรื่องที่ดินเตรียมความพร้อมให้กับชุมชน กฎหมายและอำนาจทาบซ้อน ควรมองปัญหาความมั่นคงในลักษณะที่ครอบคลุม (comprehensive) ให้มากยิ่งขึ้น ให้มีความประสานสอดคล้องกัน ด้านงบประมาณ ควรสนับสนุนงบประมาณให้เหมาะสมและเพียงพอต่อความจำเป็นในการบริหารจัดการท้องถิ่น และด้านการประสานงานร่วมกันเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า ควรจะจัดตั้งคณะกรรมการที่ประกอบไปด้วย ตัวแทนจากรัฐบาลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงตัวแทนจากภาคเอกชน ทั้งผู้ประกอบการและผู้ประกอบการขนส่ง เพื่อให้การออกแบบและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานจริง

คำสำคัญ : ความร่วมมือ, การค้าชายแดน

Abstract

This Research on “Trade Cooperation Thailand - Cambodia Case Study Trat - Koh Kong aimed to study the impact of trade cooperation and suggestions for the development of trade cooperation Thailand – Cambodia and a qualitative research study.

The major findings identified Trade cooperation has been promoted under the cooperation of ACMECS and urban policy Matching Grants :- **the politics** of international trade across the border to revisit the issue of security including illegal drug trade, stick Labor, illegal immigration, illegal theft of

cars and motorcycles and the problem treats a Cambodian arrest. **The economy** of considered as an important partner and a major investor in Cambodia, buy, sell, trade between each other. A hassle-free way Focus on convenience including trade legislation. (Through Customhouse) and illegal (illegal trade). **The social** of studies into the effects into two aspects: - the positive impacts of development cooperation, trade allows the community between two areas to come together, good relationship to build relationships on the other side in other hand negative impacts environmental impact to Thailand, illegal alien labour, crime, economic inequality. The Illegal border trade products are cheaper than the normal price in the market. Most buyers purchase products illegally and communities can adapt wisely.

Recommendations for the development of border trade between Thailand and Cambodia cooperate to provide maximum benefit to the local community as the fall of the ownership of the area. The results showed that the improvement of the transport costs is down. Thailand and entrepreneurs should look for opportunities to market new products with focus on land, preparing communities, stacked against the law and jurisdiction should look at security issues in a comprehensive manner to provide a more coordinated. **The budget**, supporting appropriate and adequate budget for local management and the coordinated together to facilitate trade. The establishment of a committee comprising is representatives of government agencies, including representatives from the private sector operators and transport operators to improve the design and commercial facilities to meet the needs of real users.

Keyword: Cooperation, Border Trade

บทนำ

ในปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เข้าสู่ยุคของความร่วมมือโดยเฉพาะการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค การรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญต่อประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาฯฉบับที่11 ได้แก่ การรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชีย ภายใต้กรอบการค้าเสรีของอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และอินเดียและการเป็นประชาคมอาเซียนในปี2558 รวมทั้งกรอบความร่วมมือ อาทิ กรอบความร่วมมือเอเชีย-แปซิฟิก กรอบความร่วมมือกรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค : ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี - เจ้าพระยา - แม่โขง (ACMECS) กับประเทศกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และไทย และ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ คือ กัมพูชา-จีน-พม่า-ลาว-เวียดนาม-ไทย หรือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ (Greater Mekong Sub-regional Economic Cooperation: GMS-EC) ในการพัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานหลักเชื่อมโยงแนวพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจในเส้นทาง 3 เส้นทางหลัก อันได้แก่ (1) การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) เชื่อมโยง ไทย-พม่า-ลาว-จีน (2) การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) เชื่อมโยง พม่า-ไทย-ลาว-เวียดนาม และ (3) การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) เชื่อมโยงไทย กัมพูชา และเวียดนามประกอบกับพัฒนาทั้งจุดผ่านแดนถาวร ที่มีอยู่ด้วยกัน 28 แห่ง จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยซึ่งต้องมีการเตรียมความพร้อมในหลายด้านโดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาทั่วโลก

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง ระหว่างกัมพูชา ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม (ACMECS: Airawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy) เป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคที่จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์จากความแข็งแกร่งและความหลากหลายของทั้งห้าประเทศสมาชิกเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอย่างสมดุล

โครงการสถาปนาเมืองพี่เมืองน้อง เป็นโครงการภายใต้กรอบความร่วมมือ ซึ่งจะเป็นการจับคู่ระหว่างเมืองชายแดนของทั้ง 2 ประเทศในลักษณะ “City Linking” ของแต่ละประเทศสมาชิก ซึ่งเป็นหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่ระบุอยู่ในแผนปฏิบัติการ (Plan of Action) โดยจะเป็นการจับคู่กันระหว่างจังหวัดชายแดนของไทยที่มีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งกับเมืองชายแดนของประเทศสมาชิกในการส่งเสริมการค้าชายแดน การเชื่อมโยงการขนส่งและโลจิสติกส์และสาขาความร่วมมืออื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดโครงการความร่วมมือระหว่างกันที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่มีการประสานงานกันโดยตรงระหว่างหน่วยงานท้องถิ่นของแต่ละประเทศสมาชิกในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรวดเร็วและเป็นไปในลักษณะที่ยั่งยืน โดยมีโครงการที่จะจัดตั้งเมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดของไทยและจังหวัดของประเทศเพื่อนบ้านจำนวนหลายเมืองและถือเป็นเมืองนำร่องของโครงการ

ตราดและเกาะกงได้ลงนามตกลงในการสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2551 ผลที่จะเกิดขึ้นกับบันทึกข้อตกลงนี้มีมหาศาล เพราะปัจจุบันจังหวัดตราด มีถนนสาย 48 ในจังหวัดเกาะกงสามารถเชื่อมโยงการค้าตามชายแดนทางขนส่งทางบกมุ่งสู่พนมเปญ กัมปอต ที่เป็นเมืองท่าส่งไปเวียดนามตอนใต้ได้อย่างสะดวก ส่วนการท่องเที่ยวก็จะเกิดการเดินทางไปมาระหว่าง 2 ประเทศได้ดีและสะดวกกว่าเมื่อ 5-10 ปีที่ผ่านมา ที่จะใช้ทางเรือโดยสาร และในขณะนี้จังหวัดเกาะกงได้ถูกจัดตั้งให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ เนียงก - เกาะกง เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2555

จากแผนพัฒนาของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีวิสัยทัศน์ในการเป็นประตูเศรษฐกิจโลก จังหวัดตราดถือเป็นหนึ่งในจังหวัดสำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการขับเคลื่อนการเป็นประตูเศรษฐกิจโลก โดยมีด่านถาวรบ้านหาดเล็ก อำเภอลองใหญ่ จังหวัดตราดเชื่อมต่อกับบ้านจามเยียม อำเภอมณฑลสีมา จังหวัดเกาะกง ทั้งนี้เพราะจังหวัดตราดตั้งอยู่บนเส้นทางพัฒนาเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) นั่นคือ Southern Coastal Sub-Corridor กรุงเทพฯ-ตราด-เกาะกง-ฮาเตียน-กาเมา-นำแคน

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตราด-เกาะกง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ที่มีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งมิติตัวคน สังคมเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสู่ความสมดุลและความยั่งยืนต่อการพัฒนาประเทศเพื่อสร้างความเข้มแข็งและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศที่เน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งพร้อมก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตราด-เกาะกง
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตราด-เกาะกง

วิธีการดำเนินวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดแนวทางและขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. พื้นที่ของการศึกษา ผู้วิจัยเลือกทำวิจัยและเก็บข้อมูลจากจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก ตำบลหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด

2. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยแนวทางการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นวิธีวิทยาที่จะใช้ในการศึกษาถึงผลกระทบและการรับรู้ของชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อกระบวนการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อไปใช้เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและพัฒนาศักยภาพการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1) การศึกษาเอกสารเอกสารที่จะใช้ในงานวิจัยขั้นนี้มี 2 ประเภท คือ การศึกษาทั้งเอกสารขั้นต้น (Primary Data) และเอกสารชั้นรอง (Secondary Data)

2) การสัมภาษณ์ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เพื่อศึกษาความทรงจำในอดีตของผู้คนในโดยผู้วิจัยใช้วิธีการเข้าไปหาข้อมูลในพื้นที่ (Field Research) ทั้งนี้เพื่อที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนจากคนในชุมชน

3) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Dept Interviews) จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยและกระบวนการสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Data Satiation)

2. การตรวจสอบข้อมูลสำหรับการตรวจสอบข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลตามหลักการของการวิจัยในเชิงคุณภาพ คือ การใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยมีวิธีการตรวจสอบดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552; ชาย โพธิสิตา, 2549)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้เป็นการนำเอาข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าวิจัย มาจัดกระทำให้เป็นระบบและหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ รวมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อที่จะนำไปสู่การตีความ (Hermeneutic) (ชยันต์ วรรณระภูติ, 2537)

ผลการศึกษา

ผลกระทบจากความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตราด-เกาะกง

- ด้านการเมือง

ผู้นำไทยกับกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ความร่วมมือระหว่างสองประเทศดำเนินไปอย่างราบรื่นและสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ สำหรับความร่วมมือที่สำคัญในปัจจุบันไทยและกัมพูชามีกลไกความร่วมมือ ได้แก่ คณะกรรมการชายแดนทั่วไป (GBC) ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมของทั้งสองประเทศเป็นประธานร่วม และคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (RBC) เปิดจุดผ่านแดนถาวร ระหว่างกัน 1 จุด คือ จุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็ก เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการสัญจรข้ามแดนระหว่างประชาชนทั้งสองฝ่ายบนพื้นฐานของความตกลงสัญจรข้ามแดนไทย - กัมพูชา ปี 2540 ซึ่งส่งเสริมการสัญจรข้ามแดนที่ถูกต้อง การค้าระหว่างประเทศข้ามพรมแดนไปมาทำให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงกล่าวคือ ปัญหาในพื้นที่ชายแดนยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะการลักลอบค้ายาเสพติด แรงงานลักลอบเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย การโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ปัญหาการปฏิบัติต่อชาวกัมพูชาที่ถูกจับกุม ในบางครั้ง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไทยเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอาจนำไปสู่การเสียชีวิตและบาดเจ็บ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลและประชาชนของทั้งสองประเทศได้โดยเฉพาะปัญหาแรงงานต่างด้าว เนื่องจากมีแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาทำงานอย่างไม่ถูกต้องโดยมีข้อพิจารณาอีกคือ การที่ชาวกัมพูชาเข้ามาทำงานในไทย เนื่องจากปัญหาความยากจน และบางคนมาทั้งหมดครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่อง เด็กที่

ติดตามพ่อแม่มาไม่ได้รับการดูแล ไม่ได้เรียนหนังสือ ซึ่งคนเหล่านี้เมื่อโตขึ้น ก็อาจเป็นอาชญากร สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนไทยตามแนวชายแดนได้

- ด้านเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ไทย - กัมพูชาในทางเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันมีคนไทยอาศัยอยู่ในกัมพูชาประเทศไทยถือเป็นคู่ค้าที่สำคัญและเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในกัมพูชา แต่โดยที่ระบบการบริหารจัดการภายในของกัมพูชา อาทิ การจัดเก็บภาษี การส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ความโปร่งใส ฯลฯ ยังขาดมาตรฐานและไม่เป็นสากล ทำให้การค้าและการลงทุนของไทยในกัมพูชามีต้นทุนสูงและเติบโตช้าซึ่งไม่สอดคล้องกับศักยภาพและสถานะทางเศรษฐกิจของไทย ทั้งนี้ รัฐบาลสองฝ่ายได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและตกลงที่จะร่วมมือกันเร่งรัดการแก้ไขปัญหาและลดอุปสรรคด้านการค้าและการลงทุนระหว่างกันให้ปรากฏผลที่เป็นรูปธรรมต่อไป การค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากจะมีรูปแบบการค้าตามปกติที่มีการนำเข้าและส่งออกทางเส้นทางการคมนาคมต่าง ๆ แล้ว ไทยยังมีการทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านในรูปของ “การค้าชายแดน” อีกด้วย เนื่องจากส่วนใหญ่ไทยมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

การค้าชายแดน เป็นการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการค้าที่มีภูมิลำเนาหรือพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้ทำการซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน มีวิธีที่ไม่ยุ่งยาก เน้นความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งมีทั้งการค้าที่ถูกกฎหมาย (ผ่านด่านศุลกากร) และที่ผิดกฎหมาย (ลักลอบค้า) โดยมีเส้นทางการขนส่งสินค้าทั้งทางบก (เข้าสู่จังหวัดเกาะกง กัมพูชา

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่าง กัมพูชา-ลาว-พม่า-ไทย (Ayeyawady - Chao Praya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) มีโครงการเร่งด่วนด้านการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมไทย-กัมพูชาภายใต้กรอบความร่วมมือ ACMECS ในความรับผิดชอบของกรมทางหลวง มีดังนี้

โครงการก่อสร้างถนนสาย 48 ทรายด-เกาะกง-สะแรมแบล ทำให้จังหวัด เกาะกงได้ประโยชน์จากถนนสายนี้เป็นอย่างมาก เพราะจะนำไปสู่การค้า การลงทุน การท่องเที่ยวของทั้ง 3 ประเทศ คือ ไทย กัมพูชา และเวียดนาม เส้นทางถนนสาย 318 (ทรายด-คลองใหญ่-บ้านหาดเล็ก) เป็นถนนโครงข่ายภาคตะวันออกเฉียงใต้ อินโดจีนจากกรุงเทพฯ-ทรายด - จังหวัดเกาะกง-กัมบงโสม (สีหนุวิลล์) ถนนสาย 318 เป็นถนนสายสำคัญในการขนส่งสินค้าจากกรุงเทพฯ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือคลองใหญ่ เพื่อนำขึ้นที่ท่าเรือสีหนุวิลล์ในกัมพูชา และขนส่งต่อไปยังเวียดนามตอนใต้ จังหวัดทรายดจะมีความสำคัญเป็นประตูเข้า-ออกของอินโดจีนอย่างแท้จริง เพราะเส้นทางสาย R10 จะเชื่อมต่อถึงเวียดนามได้ตามโครงข่ายสายเอเชียด้วย ในอนาคตเส้นทางสายนี้จะเส้นทางสายเศรษฐกิจที่สำคัญ

การค้าระหว่างผู้ส่งออกไทยกับกัมพูชาบริเวณชายแดน ส่วนใหญ่เป็นการทำการค้าที่ไม่มีการทำสัญญาและไม่นิยมผ่านระบบธนาคาร เนื่องจากค่าบริการสูงและมีความล่าช้า ส่งผลให้ผู้ส่งออกไทยถูกโกงจากผู้นำเข้ากัมพูชาบ่อยครั้ง

- ด้านสังคม

ผลการศึกษาแบ่งผลกระทบออกเป็น 2 ด้าน กล่าวคือ ผลกระทบด้านบวกจากการพัฒนาความร่วมมือทางการค้าทำให้ชุมชนระหว่าง 2 พื้นที่ไปมาหาสู่กันอย่างใกล้ชิด เกิดเป็นความสัมพันธ์อันดีในการสร้างความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ผลกระทบด้านลบ มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมาถึงไทย ปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าว การก่ออาชญากรรม ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การลักลอบทำการค้าบริเวณชายแดนทำให้สินค้ามีราคาสูงกว่าสินค้าราคาปกติในท้องตลาด และผู้ซื้อนิยมซื้อสินค้าแบบผิดกฎหมาย ชุมชนไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเท่าทัน

การเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา

ข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อพัฒนาความร่วมมือทางการค้าชายแดนระหว่างไทย กัมพูชา เพื่อให้ผลประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนท้องถิ่นในฐานะของความเป็นเจ้าของพื้นที่นั้น ผลการศึกษาพบว่า

1. สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการค้าทางบก ให้การปรับปรุงการขนส่งทางบกให้มีต้นทุนที่ถูกลง และผู้ประกอบการไทยควรมองหาโอกาสในการเจาะตลาดในผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ
2. ให้ความสำคัญกับเรื่องที่ดิน เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า ดังนั้นควรที่จะมีการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณด่านพรมแดนเพื่อกิจกรรมการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศนั้นควรต้องพิจารณาความต้องการของผู้ใช้งานเป็นหลักควรมีการแยกพื้นที่บริเวณด่านพรมแดนสำหรับกิจกรรม

การเพื่อการท่องเที่ยวโดยสารถออกจากพื้นที่ในการตรวจตราและขนส่งสินค้าสำหรับบรรทุกรุกและควรแยกพื้นที่สำหรับกิจกรรมการขนส่งสินค้าออกนอกชุมชน

3. เตรียมความพร้อมให้กับชุมชน ควรมีการสร้างเอกลักษณ์ด้วยการส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อดึงดูดใจแก่ลูกค้าเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างรายได้เพิ่มขึ้นรวมถึงการสร้างมาตรการในด้าน การรับประกันสินค้า ควรมีการสร้างความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย ด้วยการตลาดกับคนรู้จัก คนใกล้ชิดและคนสนิทคุ้นเคย และการประยุกต์วิธีการขยายตลาดด้วยวิธีการทำตลาดผ่านทางนายหน้าหรือตัวแทนการส่งออกกับกรมส่งเสริมการส่งออกผู้ประกอบการควรจะมีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับพนักงาน ควรมีการขยายตลาดด้วยการสร้างช่องทางการติดต่อที่สะดวกรวดเร็วและมีระบบการดำเนินงานที่สำคัญ ด้วยการสร้างการติดต่อค้าขายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ คือการทำตลาดอิเล็กทรอนิกส์ที่รู้จักกันดีในชื่อของ “Internet Marketing” ซึ่งเป็นวิธีที่สากลนิยมที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

4. กฎหมายและอำนาจทาบซ้อน ควรมองปัญหาความมั่นคงในลักษณะที่ครอบคลุม (Comprehensive) ให้มากยิ่งขึ้นให้มีความประสานสอดคล้องกันโดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับตัวให้ทันกับปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ทิศทางการทำงานตั้งแต่ขั้นนโยบายระดับสูงนโยบายการจัดการเฉพาะในพื้นที่ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริงมีความประสานสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

5. ด้านงบประมาณ ควรสนับสนุนงบประมาณให้เหมาะสมและเพียงพอต่อความจำเป็นในการบริหารจัดการท้องถิ่น

6. การประสานงานร่วมกันเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า ควรจะจัดตั้งคณะกรรมการที่ประกอบไปด้วยตัวแทนจากรัฐบาลในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงตัวแทนจากภาคเอกชนทั้งผู้ประกอบการและผู้ประกอบการขนส่ง เพื่อให้การออกแบบและปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าตรงตามความต้องการของผู้ใช้งานจริง

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่องความร่วมมือทางการค้า ไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา ตราด-เกาะกงสามารถสรุปและนำกรณีศึกษา มาอภิปรายในเชิงทฤษฎี และชี้ให้เห็นถึงนัยยะเชิงทฤษฎี ดังนี้

กรณีศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการค้าขายข้ามชาติระหว่างไทยกับกัมพูชานั้นได้รับการสนับสนุนจากรัฐอย่างเป็นทางการที่เรียกว่าการอำนวยความสะดวกของรัฐ (Government as trade facilitator) พร้อมด้วยสถานการณ์โลกเชื่อมกับท้องถิ่นกันต่อกันด้วยการค้าข้ามชาติระดับภูมิภาค ทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างรองรับการจัดทำโครงการร่วมกันทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสาธารณูปโภคพื้นฐาน ซึ่งพุกซ์ เกาวิล (2550) ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าขายแดนบริเวณค่าช่องเม็กนับจากนโยบายเปลี่ยนสนาทรเป็นสนาการค้าในปี 2530 เป็นต้นมา ทำให้เกิดความร่วมมือในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น พัฒนาการของการค้าขายข้ามพรมแดนเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกัน การพัฒนาด้านชายแดนและนโยบายภายในประเทศ และนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศด้วยความเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศสมาชิกอาเซียน และประเทศลุ่มน้ำโขง การเปลี่ยนแปลงนโยบายภายในของแต่ละประเทศ และการพัฒนาภูมิภาคนิยมร่วมกันเพื่อการค้า โดยเฉพาะกรอบความร่วมมือ ACMECS จึงเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นความร่วมมือทางการค้าโดยหลักการค้าขายนอกระบบเข้าสู่ระบบของทางราชการมากขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้ว่าความร่วมมือทางการค้าจะมีลักษณะที่เป็นทางการมากขึ้นและได้รับการอำนวยความสะดวกจากรัฐ แต่ผลการการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่า ในการกำหนดนโยบายจนกระทั่งถึงกระบวนการนำนโยบายมาปฏิบัติกันยังมีลักษณะที่เป็นกระบวนการที่กำหนดจากบนลงล่าง (Top down Approach) กล่าวคือ ในการส่งเสริมความร่วมมือทางการค้าที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการผลักดันจากส่วนกลางมาสู่ท้องถิ่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

การค้าข้ามพรมแดนด้วยการกระชับความสัมพันธ์แบบเมืองคู่มิตร ระหว่างตราด-เกาะกงนั้น เป็นความพยายามดึงเอาศักยภาพของกันและกันมาเป็นประโยชน์ทางการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว ซึ่งได้ดำเนินการร่วมกันเป็นระยะเวลานานในฐานะบ้านใกล้เรือนเคียง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีมาก่อนกรอบของ ACMECS เสียอีก ซึ่งการค้าขายร่วมกันมักดำเนินไปในลักษณะเอื้อประโยชน์ต่อกันผ่านความสัมพันธ์ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนโดยเฉพาะการเจรจาต่อรองทางการค้า และการแก้ไขปัญหากรณีพิพาทที่เน้นการพูดคุย (Dialogue) อย่างเป็นตรงไปตรงมา เป็นกันเองร่วมกันแก้ปัญหา และไม่เน้นให้เกิดความขัดแย้งเป็นหลัก ซึ่งเป็นตัวอย่างและหลักการของการทูตในระดับพลเมืองที่เห็นได้ชัดเจน

การเป็นเมืองคู่มิตรระหว่างจังหวัดตราดกับจังหวัดเกาะกง ซึ่งมีการลงนามอย่างเป็นทางการแต่ในขณะเดียวกัน กลับพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนนโยบายตามกรอบความร่วมมือนั้นเป็นไปเฉพาะส่วนบนเท่านั้น ในระดับท้องถิ่นในฐานะเจ้าของพื้นที่ยังขาดการมีส่วนร่วม การเป็นเมืองคู่มิตรจึงมิได้ก่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือทางการค้าที่ชัดเจนหรือให้ผลในเชิงประจักษ์อย่างเพียงพอ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาของการวิจัยผู้ศึกษานำมาเป็นฐานในการพิจารณาข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายสาธารณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ในการพัฒนาความร่วมมือทางการค้าบริเวณชายแดนนั้น ควรต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันในการกำหนดนโยบายจากท้องถิ่นขึ้นเสนอส่วนกลาง คือ กระบวนการกำหนดจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) โดยกลุ่มภายในชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์และส่งผลกระทบต่อชุมชนน้อยที่สุด
2. เพื่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศในพื้นที่ชายแดนอย่างยั่งยืนนั้น ควรจะให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการทำการค้าระหว่างประเทศที่สำคัญให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่คนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงความพร้อมและปัญหาอุปสรรคในด้านต่างๆของชุมชนท้องถิ่นบริเวณชายแดน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพทางการค้าระหว่างประเทศให้สามารถปรับตัวได้ทันกับสถานการณ์ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ มะโนรัมย์.(2552).พลวัตเมืองชายแดน : กรณีศึกษาเมืองโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.สถิติการนำเข้า – ส่งออกของไทย. (ออนไลน์). สืบค้นจาก :http://www.senate.go.th/senate/report_detail.php?report_id=10 . (วันที่ค้นข้อมูล 16 สิงหาคม 2556).
- กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี – เจ้าพระยา – แม่น้ำโขง. e-book.ram.edu/e-book/e/EC451/chapter8.pdfhttp://www.bordortrade.dft.go.th/Dft/Report/4.7.2.Detail.asp?Country_Co de=KH. (วันที่ค้นข้อมูล 16 สิงหาคม 2556).
- เขียน วีระวิทย์. 2543. กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมืองและต่างประเทศ. คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542.(2544) .
- วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดชลบุรี. กรมศิลปากรจัดพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 1 โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว กรุงเทพฯ.
- จักรกริช สังขมณี.(2551).ชายแดนศึกษากับมานุษยวิทยาการค้าข้ามแดน : บทความนำเสนอในการสัมมนาเพื่อมุทิตาจิต แต่ศาสตราจารย์ ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์ ในโอกาสเกษียณอายุ.(เอกสารอัดสำเนา)
- จักรกฤษณ์ นรนิติตุงการ.(2505). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกับกระทรวงมหาดไทย. วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต,คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิราลักษณ์ จงสถิตมัน.(2549). สังคมสงเคราะห์กลุ่มชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ ฯ : ศักดิ์โสภณพิมพ์.แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการระหว่างชุมชนที่ดำเนินการโดยภาครัฐและภาคประชาชน. วิทยานิพนธ์แห่งประเทศไทย.
- ชัยนต์ วรรณะภูติ. (2537). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. ใน อุทัย ดุลยเกษม บรรณาธิการ. คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สายส่งศึกษิต เคส็ดไทย จำกัด.
- ชลิศารัตนสาร และ วรรณรัตน์ วัฒนานิมิตกุล (2550) .การค้าไทย-ลาว ณ จุดที่มีการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 ในบริบทของวัฒนธรรมเศรษฐกิจ สยามวิชาการ. ปีที่ : 8 ฉบับที่ : 9 เลขหน้า : 55-84 .
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และจุฑามาศ ไชยรบ. (2545). วิถีชีวิตของผู้ประกอบการรายย่อยบนชายหาดบางแสน : วิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยชุมชน.มปท.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และโอฬาร ถิ่นบางเตียว.(2549). บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์ : ศึกษากรณีจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออก. งานวิจัยภายใต้โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว.ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร.
- ชาย โพธิสิตา.(2550).ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.พิมพ์ครั้งที่ 3.นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประกาส ปิ่นตบแต่ง.(2548).การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะโดยภาคประชาสังคม.ภาควิชาการเมือง การปกครอง. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประมวลพระราชหัตถเลขา รัชกาลที่ 5 ที่เกี่ยวกับภารกิจของกระทรวงมหาดไทย เล่มที่ 2 ภาคที่ 3 ก.(2513).มหาดไทย. ประเสริฐศิริ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, จุติพันธ์ ขวัญเนตร เป็นผู้สัมภาษณ์, (27 ธันวาคม 2555). จังหวัดตราด.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2523). ปรัชญาและวิธีการวิเคราะห์ของเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. _____ . (2553). โลกชีวิตและระบบ : มิติใหม่ของการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ. ท้องถิ่นพัฒนา.
- พระราชบัญญัติสัญชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2555.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). มนุษย์กับวัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รุ่งมณี เมฆโสภณ.(2551).คนสองแผ่นดิน.กรุงเทพฯ:บ้านพระอาทิตย์.

- สนธิ สมัคร.(2525).การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สมชาย กิมสร้อย รองนายกเทศมนตรีตำบลหาดเล็ก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, จุติพันธ์ ขวัญเนตร เป็นผู้สัมภาษณ์,. 5 กุมภาพันธ์ 2557
- สัญญาสัญญาวิวัฒน์. (2550). **ทฤษฎีสังคมวิทยาเนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 12.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. ความสัมพันธ์และปัญหาพื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา. (ออนไลน์). สืบค้นจาก [:http://www.Mapculture.org/mambo/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1](http://www.Mapculture.org/mambo/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1). (วันที่ค้นข้อมูล 16 สิงหาคม 2556).
- สุเทพสุนทรภัสซ์. (2540). **ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย**.เชียงใหม่ : บริษัท สำนักพิมพ์ โกลบอลวิชั่น จำกัด.
- สุภางค์ จันทวานิช.(2540).**การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อนัญญาภุชงค์กุล. (บรรณาธิการ)(2533).**รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อนูรัตน์ ฉายแสง เลขานุการเทศมนตรีตำบลหาดเล็กเป็นผู้ให้สัมภาษณ์, จุติพันธ์ ขวัญเนตร เป็นผู้สัมภาษณ์,. 5 กุมภาพันธ์ 2557
- อภิญา เพื่อฟูสกุล.(2543).”พื้นที่” ในทฤษฎีสังคมศาสตร์.สังคมศาสตร์(ม.ช.) ปีที่ 12 ฉบับที่ 2
- อานันท์ กาญจนพันธ์.(2543).**พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร : สถานการณ์ในประเทศไทย**.กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- โอฬาร ถิ่นบางเตียว (2554) **พัฒนาการของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่นในภาคตะวันออก: วิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง** คุชฉินิพนธ์ปรัชญาคุชฉินิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Apadurai, Ajun. 2000. **Modernity at Large**. Minnesota: Minnesota University Press.
- Walker, Andrew. 1999. **The Legend of the Golden Boat: Regulation, Trade and Traders in the Borderlands of Laos, Thailand, China and Burma**. Hawaii: University of Hawaii press.